

Συμπληρωματικές οδηγίες-διευκρινίσεις σχετικά με τη διδασκαλία και αξιολόγηση των φιλολογικών μαθημάτων της Γ΄ Λυκείου για το σχολικό έτος 2019-2020.

Μετά την επεξεργασία ερωτημάτων, που υποβλήθηκαν από Συντονιστές/-τριες Εκπαιδευτικού Έργου και εκπαιδευτικούς, σχετικά με τη διδασκαλία και αξιολόγηση των πανελλαδικώς εξεταζομένων φιλολογικών μαθημάτων, των Αρχαίων Ελληνικών και της Νεοελληνικής Γλώσσας-Λογοτεχνίας Γ΄ ΓΕ.Λ., διευκρινίζουμε τα εξής:

I. Για το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών

1. Υπενθυμίζεται ότι το Πρόγραμμα Σπουδών, τα σχολικά βιβλία: α) «Αρχαία Ελληνικά, Φάκελος Υλικού Γ΄ τάξης Γενικού Λυκείου και β) Αρχαία Ελληνικά, Φιλοσοφικός Λόγος» Γ΄ τάξης Γενικού Λυκείου, των Μ. Κοπιδάκη κ.ά. εκδ. ΙΤΥΕ «Διόφαντος», βάσει των οποίων καθορίζεται η διδακτέα/εξεταστέα ύλη (ΦΕΚ τ.Β΄ 3226/22.08.2019), αποτελούν το πλαίσιο αναφοράς για τη διδασκαλία του μαθήματος.
2. Τα περικειμενικά στοιχεία (εισαγωγές του διδακτικού βιβλίου «Αρχαία Ελληνικά, Φιλοσοφικός Λόγος», εισαγωγές θεματικών ενοτήτων από τον Φάκελο Υλικού, σύντομα εισαγωγικά σημειώματα που συνοδεύουν τα κείμενα αναφοράς και τα ερμηνευτικά σχόλια που συνοδεύουν τα κείμενα αναφοράς και στα δύο διδακτικά βιβλία), στηρίζουν τους μαθητές και τις μαθήτριες στην ερμηνευτική προσέγγιση των κειμένων αναφοράς και στην επεξεργασία των παράλληλων κειμένων.
3. Η βιβλιογραφία που παρατίθεται στο τέλος προσφέρεται για τον/την εκπαιδευτικό που θέλει να αναζητήσει περισσότερες πληροφορίες. Οι εισαγωγές και τα σχόλια που υπάρχουν στις εκδεδομένες μεταφράσεις, οι οποίες καταγράφονται στο τέλος του Φακέλου υλικού (σελ. 211-214), είναι βιβλιογραφικό υλικό για τον/την εκπαιδευτικό. Άλλωστε, για τις θεματικές ενότητες 2-5 υπάρχει:
  - α) το βιβλίο εκπαιδευτικού (διαθέσιμο στη σελίδα του Ψηφιακού Σχολείου <http://ebooks.edu.gr/new/>)
  - β) το υλικό που παραμένει ηλεκτρονικά διαθέσιμο στη σελίδα του Κ.Ε.Ε. (http://www.kee.gr/html/themata_main.php)
  - γ) τα Ψηφιακά εκπαιδευτικά βοηθήματα, διαθέσιμα στη σελίδα http://www.study4exams.gr/anc_greek/index.php)
4. Οι μαθητές και οι μαθήτριες για την ερμηνευτική προσέγγιση των κειμένων αναφοράς απαιτείται να λαμβάνουν υπόψη τους: α) τις εισαγωγές από το διδακτικό βιβλίο, όπως ορίζονται στην εξεταστέα ύλη, β) τις εισαγωγές των θεματικών ενοτήτων από τον φάκελο υλικού και γ) τα σχόλια που υπάρχουν για κάθε κείμενο αναφοράς στον φάκελο υλικού και στο διδακτικό βιβλίο. Οι ερμηνευτικές ερωτήσεις, που θέτουν οι διδάσκοντες/ουσες στις γραπτές εξετάσεις, καθώς και η βαθμολόγησή τους, πρέπει να στηρίζονται κατά κύριο λόγο σε αυτό το «περικειμενικό» υλικό.
5. Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να δίνει επιπλέον «περικειμενικό» υλικό, στον βαθμό που κρίνει ότι είναι απαραίτητο για την υποστήριξη των μαθητών και των μαθητριών στην κατανόηση των κειμένων, αλλά χωρίς αυτό να ανατρέπει τις διδακτικές προτεραιότητες του μαθήματος, όπως αυτές αποτυπώνονται στο ΠΣ.
6. Στην περίπτωση που η ερώτηση κατανόησης του κειμένου αναφοράς είναι ανοιχτού τύπου είναι σημαντικό οι μαθητές/-ήτριες να απαντούν καταγράφοντας εκείνες και μόνο

τις πληροφορίες που ζητούνται, αφού πρώτα έχουν αποκωδικοποιήσει το κείμενο, χωρίς να επεκτείνονται σε ερμηνευτικές ή άλλες αναφορές.

7. Οι ερμηνευτικές ερωτήσεις που θέτουν οι διδάσκοντες/-ουσες στις γραπτές δοκιμασίες πρέπει κατά κύριο λόγο να στοχεύουν στη δημιουργική αξιοποίηση του περιεχομένου των κειμένων αναφοράς καθώς και του ερμηνευτικού περικειμενικού υλικού που εμπεριέχεται στα σχολικά βιβλία (δες παραπάνω). Στοιχεία για τη θετική βαθμολόγηση των ερμηνευτικών απαντήσεων συνιστούν: η πληρότητα με βάση τα παραπάνω, η σαφήνεια, η συνοχή και η τεκμηρίωση με βάση το κείμενο αναφοράς. Είναι σημαντικό οι μαθητές/-ήτριες να μην παραθέτουν απλώς πληροφορίες, π.χ. τα σχόλια του βιβλίου, αλλά να ερμηνεύουν το δοθέν φιλοσοφικό κείμενο στο πλαίσιο του συγκεκριμένου ερωτήματος που τους έχει τεθεί. Από την άλλη, είναι αναγκαίο να αποφεύγουν εξεζητημένες επισημάνσεις, «επίδειξη φιλοσοφικών ή εγκυκλοπαιδικών γνώσεων» και εν γένει αναφορές που απέχουν από την ουσία του ερωτήματος.
8. Η απόδοση του κειμένου αναφοράς σε νεοελληνικό λόγο από τους μαθητές και τις μαθήτριες εξακολουθεί να αποτελεί μέρος της διδακτικής πράξης, αλλά πλέον χρειάζεται να γίνεται με πιο ενεργητικό τρόπο με την αξιοποίηση των παράλληλων μεταφράσεων, ώστε και η κατανόηση του κειμένου αναφοράς να είναι πιο αποτελεσματική.
9. Οι εισαγωγές μπορούν να διδαχθούν σε συνδυασμό με τη διδασκαλία των θεματικών εννοιών είτε στην αρχή της διδασκαλίας κάθε θεματικής ενότητας είτε και σε συνδυασμό με τη διδασκαλία των διδακτικών εννοιών κατά την κρίση του/της διδάσκοντος/ουσας. Υπενθυμίζεται ότι δε χρειάζεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να οδηγούνται στη μηχανιστική απομνημόνευση των εισαγωγών και τη στείρα αναπαραγωγή εκφραστικών επιλογών των συγγραφέων του σχολικού βιβλίου «Φιλοσοφικός λόγος».
10. Υπενθυμίζεται ότι η ερμηνευτική ερώτηση που αφορά στο αδίδακτο παράλληλο κείμενο έχει ως στόχο τη σύγκριση του παράλληλου κειμένου με το κείμενο αναφοράς. Επομένως, χρειάζεται η διατύπωση του ερωτήματος να είναι σαφής, στοχευμένη σε συγκεκριμένα σημεία και των δυο κειμένων. Είναι σημαντικό με τη συγκεκριμένη ερώτηση ο/η μαθητής/-ήτρια να μην οδηγείται σε επανάληψη αναφορών που αξιοποιήθηκαν στις άλλες δύο ερμηνευτικές ερωτήσεις, αλλά να εμβαθύνει στο συγκεκριμένο ζήτημα. Επιπλέον, είναι καλό να αποφεύγονται οι φιλοσοφικοί αναχρονισμοί και οι συγκρίσεις που υπερβαίνουν τις γνωστικές δυνατότητες των μαθητών/-τριών.
11. Σημαντικός παράμετρος είναι η οργάνωση του χρόνου επεξεργασίας των ερωτήσεων από τους/τις μαθητές/-ήτριες. Αν και στο ΦΕΚ της αξιολόγησης του μαθήματος δεν προβλέπεται συγκεκριμένο όριο λέξεων για τις ερμηνευτικές ερωτήσεις, διδακτικά είναι χρήσιμο να ασκηθούν οι μαθητές/-ήτριες να επικεντρώνονται στα ουσιώδη. Προς αυτή την κατεύθυνση θα βοηθούσε ένα ενδεικτικό όριο λέξεων (ανάλογα και με το ερώτημα που τίθεται).
12. Τα κείμενα αυτενέργειας που εμπεριέχονται στον Φάκελο Υλικού είναι ενδεικτικά και δεν αποτελούν μέρος της εξεταστέας ύλης. Ωστόσο, η τυπολογία των προτεινόμενων ασκήσεων αποτελεί σημαντική βοήθεια για τη δομολειτουργική προσέγγιση των κειμένων και την αξιολόγηση των μαθητών και των μαθητριών με τέτοιου είδους ερωτήσεις.

II. Για το μάθημα της «Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας»

A. Για τη Νεοελληνική Γλώσσα

Για τον τρόπο αξιολόγησης του μαθήματος διευκρινίζουμε τα εξής:

1. Για τη «συνοπτική νοηματική απόδοση» (το πρώτο θέμα κατά τον «τρόπο εξέτασης...») επισημαίνονται τα εξής:

α. Ζητείται από τους/τις μαθητές/-ήτριες να αποδώσουν περιληπτικά μέρος του κειμένου ή να παρουσιάσουν συνοπτικά συγκεκριμένες απόψεις του/της συγγραφέα.

β. Τα ερωτήματα που τίθενται στο πρώτο θέμα καλούν τους μαθητές και τις μαθήτριες να εντοπίσουν τις σχετικές πληροφορίες στο κείμενο, να τις παραφράσουν και να τις παρουσιάσουν συνοπτικά. Γι' αυτό οι ερωτήσεις πρέπει να είναι πληροφοριακές (βλ. Οδηγίες, Εκπαιδευτικό υλικό από Παιδαγωγικό Ινστιτούτο της Κύπρου για τον σχεδιασμό της διδασκαλίας, «Κατανόηση – Παραγωγή Προφορικού και Γραπτού Λόγου: Διδακτικά εργαλεία για το μάθημα των Ελληνικών» σελ.11 και 24-25. Διδακτικά εργαλεία)

Ενδεικτικές εκφωνήσεις:

- *Να παρουσιάσετε συνοπτικά, σε 60 - 80 λέξεις, το περιεχόμενο των τριών πρώτων παραγράφων του κειμένου.*
- *Να παρουσιάσετε συνοπτικά τις απόψεις του συγγραφέα του δεύτερου κειμένου σχετικά με την ευθύνη της Πολιτείας για την έξαρση του φαινομένου της βίας. (60-80 λέξεις)*
- *Να παρουσιάσετε συνοπτικά, σε 50-60 λέξεις, τις αντιλήψεις και πρακτικές που είναι αναγκαίο να ληφθούν υπόψη για την οικονομική ανάπτυξη προς όφελος ολόκληρης της ανθρωπότητας, σύμφωνα με τη συγγραφέα του κειμένου.*

2. Για το δεύτερο θέμα διευκρινίζονται τα εξής:

α. Με τα ερωτήματα που περιέχονται στο δεύτερο θέμα οι μαθητές και οι μαθήτριες καλούνται να εντοπίσουν, να συσχετίσουν, να ερμηνεύσουν ή και να αξιολογήσουν κειμενικούς δείκτες, στοιχεία του κειμένου (περιεχόμενο-νόημα, δομή και ύφος/γλώσσα), στη μεταξύ τους συνάφεια και στη σχέση τους με το περιεχόμενο (εισαγωγικό σημείωμα του κειμένου, τίτλο, συγγραφέα, χρόνο έκδοσης κ.λπ.), την επικοινωνιακή κατάσταση και το συγκεκριμένο του/της συγγραφέα και του/της αναγνώστη/τριας. (βλ. Διδακτικά εργαλεία σελ. 20-24).

β. Δε δίνονται ερωτήματα που στηρίζονται σε μεταγλωσσικούς όρους ή ζητούν την αναπαραγωγή τους (π.χ. τρόποι ανάπτυξης παραγράφου, χαρακτηρισμοί συλλογισμών ως προς τη μορφή ή τη συλλογιστική πορεία, χαρακτηριστικά κειμενικού είδους, τροπικότητα, ονοματοποίηση κ.ά). Αυτό δε σημαίνει ότι δε διδάσκονται οι μεταγλωσσικοί όροι, όπως και βασικές λεξικογραμματικές γνώσεις, τις οποίες οι μαθητές και οι μαθήτριες ήδη γνωρίζουν από προηγούμενες τάξεις και τις αξιοποιούν με σκοπό αφενός να διαβάσουν (κατανοούν, ερμηνεύουν, κρίνουν) και αφετέρου να παράγουν αποτελεσματικά κείμενα. Οι μαθητές και οι μαθήτριες χρήσιμο είναι να εξοικειωθούν με τις γνώσεις που περιέχονται στο γλωσσάρι, να τις χρησιμοποιούν λειτουργικά ως εργαλεία ανάλυσης των κειμένων, προκειμένου να αντιλαμβάνονται τον ρόλο που έχουν στη διαμόρφωση του νοήματος. Υπ' αυτή την έννοια οι μαθητές και οι μαθήτριες μπορούν

να αξιοποιούν – δυνητικά και όχι αποκλειστικά - τους μεταγλωσσικούς όρους που τους/τις βοηθούν στη σαφέστερη διατύπωση της απάντησής τους.

- Για παράδειγμα στην ερώτηση: «Με ποιους τρόπους νομίζετε ότι ο συγγραφέας επιχειρεί να πείσει ή να επηρεάσει τους αναγνώστες του;», δεν απαιτείται οι μαθητές και οι μαθήτριες να αναφερθούν ονομαστικά μόνο στους τρόπους και τα μέσα πειθούς (ανακαλώντας μόνο τυπικά τη σχετική ορολογία), αλλά να αποδείξουν πώς ο συγγραφέας χρησιμοποιεί επιχειρήματα, στατιστικές, μελέτες, παραδείγματα, απόψεις ειδικών, περιγραφή και αφήγηση γεγονότων ή/και κατάλληλες γλωσσικές επιλογές, προκειμένου να πληροφορήσει/ να συγκινήσει/ να προβληματίσει/ να διαμαρτυρηθεί κ.ά., αντλώντας στοιχεία και παραπέμποντας στο κείμενο.
- Τα παραπάνω ισχύουν και για τη γλώσσα του κειμένου. Είναι δυνατή η συσχέτιση της λειτουργίας μιας ή περισσότερων λέξεων ενός κειμένου ως προς το επικοινωνιακό αποτέλεσμα που δημιουργούν στον αποδέκτη (μαθητή/-ήτρια). Επίσης, με την αναζήτηση συνώνυμων λέξεων ή φράσεων μπορεί να γίνει ο μετασχηματισμός των χωρίων στο ίδιο ή διαφορετικό υφολογικό επίπεδο.

Παράδειγμα: Να δικαιολογήσεις την επανάληψη της λέξης «αγωνιζόμαστε» στο τέλος του κειμένου σε σχέση με το θέμα του και την πρόθεση αυτών που υπογράφουν τη Διακήρυξη και να την αντικαταστήσεις με μια συνώνυμη λέξη που θα υπηρετούσε πιο αποτελεσματικά την πρόθεση αυτών που την υπογράφουν.

γ. Ως προς τα κειμενικά είδη είναι σημαντικό να αντιληφθούν οι μαθητές και οι μαθήτριες ότι τα κείμενα, σε όποια μορφή κι αν είναι, αποτελούν κοινωνικές πρακτικές/διαδικασίες, με τις οποίες κάποιος/-α/-οι/-ες επιλέγει/-ουν σε συγκεκριμένο χρόνο και τόπο να επικοινωνήσουν με κάποιους/-ες για συγκεκριμένο σκοπό (επικοινωνιακή περίσταση). Οι πρακτικές/διαδικασίες αυτές καθορίζονται από ιστορικές, κοινωνικές, πολιτισμικές συνθήκες (συγκείμενο). Οι μαθητές και οι μαθήτριες καλούνται να διακρίνουν στη μορφή των κειμένων (περιεχόμενο, δομή, ύφος) τον τρόπο με τον οποίο αποτυπώνονται τα παραπάνω επίπεδα (επικοινωνιακή περίσταση και συγκείμενο).

Ενδεικτικές εκφωνήσεις ερωτημάτων για το δεύτερο θέμα στο παραπάνω πλαίσιο είναι:

- *Ποιες από τις παρακάτω προτάσεις αποδίδουν ορθά απόψεις του συγγραφέα του κειμένου; (Σ ή Λ). Να τεκμηριώσεις κάθε απάντησή σου παραθέτοντας σχετικά αποσπάσματα από το κείμενο.*
- *Στη 2^η παράγραφο η συγγραφέας φαίνεται ότι θέλει να π.χ καταγγείλει. Να επιλέξετε στο κείμενο τρεις (3) κειμενικούς δείκτες που υποστηρίζουν αυτή την επιδίωξη και να εξηγήσετε την επιλογή σας.*
- *Αν ο σκοπός του συγγραφέα είναι να ευαισθητοποιήσει τον/την αναγνώστη/τρια του για το πρόβλημα, πώς το επιτυγχάνει; Για την απάντησή σας να παρατηρήσετε τα σημεία στίξης και τα σχήματα λόγου στη σημασία των λέξεων που επιλέγει ο συγγραφέας. Για να τεκμηριώσετε την απάντησή σας να αναφερθείτε με δύο (2)*

παραδείγματα από το κείμενο στα σημεία στίξης και με τρία (3) παραδείγματα στα σχήματα λόγου που υποστηρίζουν τον σκοπό του συγγραφέα

- Να ξαναγράψετε ολόκληρη την τέταρτη (4η) παράγραφο του άρθρου μεταφέροντας σε πλάγιο λόγο τα λόγια της Χ που βρίσκονται σε ευθύ λόγο. Τι κερδίζει ή τι χάνει το κείμενο με την αλλαγή αυτή ως προς την πειστικότητά του;
- Ο συγγραφέας ισχυρίζεται στη 2^η παράγραφο: «.....». Να καταγράψεις όλους τους τρόπους πειθούς που αξιοποιεί. Θεωρείς ότι τελικά καταφέρνει να σε πείσει; Να δικαιολογήσεις την απάντησή σου αξιολογώντας την πειστικότητα καθενός από τους τρόπους πειθούς που χρησιμοποιεί η συγγραφέας.
- Να παρουσιάσεις την οργάνωση του επιχειρήματος στην 1η παράγραφο του κειμένου. (π.χ. Ισχυρίζεται ..... και στηρίζει τον ισχυρισμό της με τη χρήση ενός παραδείγματος/ και στη συνέχεια αιτιολογεί τον ισχυρισμό της.....)
- Στο παρακάτω απόσπασμα χρησιμοποιεί ο συγγραφέας το α' ενικό πρόσωπο. Να μετασχηματίσετε το κείμενο χρησιμοποιώντας το γ' ενικό πρόσωπο. Τι αλλάζει π.χ. ως προς το ύφος;
- Τι πετυχαίνει η αρθρογράφος με τη χρήση του ερωτήματος στην 3^η παράγραφο ως προς την οργάνωση του κειμένου και ως προς την αντίδραση του αναγνώστη;
- Ο ομιλητής εμφανίζεται πολύ βέβαιος για τις απόψεις του. Με ποιες εγκλίσεις, με ποια σχήματα λόγου, με ποιες επιλογές στο λεξιλόγιο δείχνει τη βεβαιότητά του; Να αναφέρετε από ένα παράδειγμα μέσα από το κείμενο για κάθε μια από τις παραπάνω γλωσσικές επιλογές του συγγραφέα. Συμμερίζετε τη βεβαιότητά του; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.
- Πόσο βέβαιη δείχνει η συγγραφέας του άρθρου για αυτά που παρουσιάζει; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας κάνοντας αναφορά στους τρόπους και τα μέσα πειθούς που αξιοποιεί και στις γλωσσικές επιλογές. Να παρουσιάσετε από ένα παράδειγμα μέσα από το κείμενο για κάθε ένα από τα παραπάνω.
- Σχετικά με την κατάσταση που παρουσιάζει η δημοσιογράφος στην 4η παράγραφο, πώς θα μπορούσε κάποιος να αμφισβητήσει το άρθρο;
- Τι εννοεί με τη φράση «.....» η συγγραφέας; Να αποδώσετε το νόημα που δίνετε σε 40-50 λέξεις.
- Το κείμενο χαρακτηρίζεται για τη μεταφορική χρήση του λόγου και το προσωπικό ύφος, όπως ταιριάζει σ' ένα στοχαστικό δοκίμιο. Να μετατρέψετε το συγκεκριμένο απόσπασμα αξιοποιώντας την κυριολεκτική χρήση του λόγου, κάνοντας το ύφος πιο επίσημο. Υποθέστε ότι το κείμενο σας αποτελεί μέρος μιας εισήγησης σε μια ημερίδα του σχολείου.
- Στο συγκεκριμένο απόσπασμα η συγγραφέας πιθανολογεί για την εξέλιξη της τεχνολογίας. Για ποιον λόγο, κατά τη γνώμη σου, έκανε αυτή την επιλογή;
- Στην 4^η παράγραφο ο συγγραφέας διατυπώνει ένα ακόμη επιχειρήμα για την υποστήριξη της θέσης του. Πόσο πειστικό είναι το επιχειρήμά του; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.

- Ποια νομίζετε ότι είναι η πρόθεση του συγγραφέα στη συγκεκριμένη παράγραφο του κειμένου; Πώς ο τρόπος με τον οποίο επέλεξε να αναπτύξει την παράγραφο υπηρετεί την πρόθεση αυτή;
- Να δείξετε τη νοηματική σχέση που έχει ο τίτλος με το υπόλοιπο κείμενο.
- Βρες δύο γλωσσικές επιλογές στην τέταρτη παράγραφο με τις οποίες ο συντάκτης επιδιώκει να κάνει τον δέκτη να προσέξει το παράδειγμα που παραθέτει. Πώς το παράδειγμα αυτό συνδέεται με το θέμα του κειμένου και την πρόθεσή του;
- Ποια στάση φαίνεται να έχει ο συντάκτης του κειμένου απέναντι στην παράδοση; Εντόπισε δύο χωρία στα οποία το ύφος του λόγου του είναι ειρωνικό και διερεύνησε αν αυτή του η επιλογή συνδέεται με τη θέση που εκφράζει στο σύνολο του κειμένου.
- Ποια νομίζεις ότι είναι η πρόθεση του συγγραφέα στη συγκεκριμένη παράγραφο του κειμένου; Πώς ο τρόπος, με τον οποίο επέλεξε να αναπτύξει την παράγραφο, υπηρετεί αυτή την πρόθεση;
- Νομίζεις ότι ο τίτλος του κειμένου είναι κατάλληλος, για να αποδώσει το περιεχόμενό του;
- Ποιο επικοινωνιακό αποτέλεσμα δημιουργεί, κατά τη γνώμη σου, η επανάληψη της λέξης ... στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου και ποια η σχέση της με το θέμα του κειμένου και την πρόθεση του συντάκτη του;

3. Για το τέταρτο θέμα (παραγωγή λόγου) διευκρινίζεται ότι:

- Το θέμα Δ σχετίζεται με τα μη λογοτεχνικά κείμενα και αφορά τη γραπτή παραγωγή κριτικού λόγου 300 έως 400 λέξεων (ανάλογα με τη βαρύτητα του θέματος).
- Υπηρετεί συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο (σκοπό, πομπό, αποδέκτες, κειμενικό είδος).
- Σε αυτό ζητείται από τους/τις μαθητές/-ήτριες η ανάπτυξη τεκμηριωμένης προσωπικής γνώμης ως προς τη συμφωνία ή τη διαφωνία τους με προβλήματα, θέσεις, στάσεις, στερεότυπα, προκαταλήψεις κ.ά. που θέτει το κείμενο / θέτουν τα κείμενα αναφοράς.
- Όταν γίνεται λόγος για «αξιοποίηση πληροφοριών και βασικών εννοιών του κειμένου αναφοράς», επισημαίνεται η αξιολόγηση της κρίσης του/της μαθητή/-ήτριας, στον βαθμό που λαμβάνει υπόψη ή αγνοεί σημαντικές πτυχές του προβληματισμού, όπως αυτές προβάλλονται στο κείμενο (ή στα κείμενα) αναφοράς.
- Αυτό δεν σημαίνει την αντιγραφή ιδεών των κειμένων αναφοράς, την αυτούσια αναπαραγωγή και τον σχολιασμό τους.
- Αποτιμάται η δημιουργική αφομοίωση και η αξιοποίηση του περιεχομένου ή των απόψεων που περιλαμβάνονται σε αυτά, για την παραγωγή τεκμηριωμένης θέσης, για τη συγκρότηση της στάσης του/της μαθητή/-ήτριας, της συμφωνίας ή διαφωνίας ως προς το ζητούμενο.
- Οι μαθητές/-ήτριες, δηλαδή, λαμβάνουν υπόψη τα κείμενα αναφοράς με σκοπό να τοποθετηθούν κριτικά με βάση τα προσωπικά τους βιώματα, να πάρουν δηλαδή θέση απέναντι σε ένα θέμα ή ερώτημα που τίθεται ως ζητούμενο. Γι' αυτό και τα

κείμενα αναφοράς πρέπει να κινητοποιούν τη σκέψη των μαθητών/-τριών και να τους προκαλούν να πάρουν θέση.

- Τα ερωτήματα που τίθενται σε κάθε θέμα πρέπει να είναι τόσα και τέτοια ώστε να μπορούν να απαντηθούν με σαφήνεια και επάρκεια στο όριο των λέξεων που έχει τεθεί.

Ενδεικτικές εκφωνήσεις θεμάτων παραγωγής λόγου:

- Αξιοποιώντας δημιουργικά τις πληροφορίες (π.χ. επιχειρήματα, ιδέες, εκφράσεις κ.ά.) από το κείμενο ή τα κείμενα αναφοράς με την ιδιότητά σας ως μαθητές/μαθήτριες να αναπτύξετε τις απόψεις σας σχετικά .... Το κείμενό σας να έχει τη μορφή άρθρου το οποίο θα δημοσιευτεί στο περιοδικό του σχολείου σας (γύρω στις 350 λέξεις).
- Ο αρθρογράφος υποστηρίζει τη θέση ότι .... Εσείς συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τη θέση αυτή; Να υποστηρίξετε τη γνώμη σας σε ένα κείμενο 350 λέξεων, το οποίο θα έχει τη μορφή διαδικτυακής επιστολής προς αυτόν.
- Στο κείμενο παρουσιάζονται κάποια προβλήματα που έχει το σύγχρονο σχολείο. Ποιο από τα προβλήματα αυτά θεωρείτε ως το πιο σημαντικό; Να εξηγήσετε την άποψή σας και να προτείνετε τεκμηριωμένα κάποιους ενδεικτικούς τρόπους επίλυσής του αξιοποιώντας τη δική σας μαθητική εμπειρία. Το κείμενό σας να έχει τη μορφή και το ύφος της ομιλίας σε μια εκδήλωση στο σχολείο σας (γύρω στις 350 λέξεις).
- Λαμβάνοντας υπόψη τη θέση του αρθρογράφου στο κείμενο αναφοράς I, καλείστε να τοποθετηθείτε στο εξής ερώτημα: Θεωρείτε ότι....

Είδος κειμένου: Άρθρο

Πομπός: Μαθητής/Μαθήτρια

Μέσο: Εφημερίδα πανελλαδικής κυκλοφορίας

Αποδέκτης: Ευρύ αναγνωστικό κοινό

Όριο λέξεων: 350 λέξεις

- Ποια η γνώμη σου σχετικά με την άποψη που διατυπώνεται από πολλούς σήμερα ότι ο άνθρωπος είναι όσο ποτέ άλλοτε ελεύθερος να αποφασίζει και να επιλέγει στη ζωή του όσα ο ίδιος επιθυμεί;

Είδος κειμένου: Επιχειρηματολογικό

Περίσταση επικοινωνίας: Αγώνας επιχειρηματολογίας

Ιδιότητα: Μαθητής/-ήτρια

- Υπόθεσε ότι συμμετέχεις σε συζήτηση σε γνωστή σελίδα κοινωνικής δικτύωσης με θέμα την κοινωνική συμπεριφορά των ανθρώπων. Να εκθέσεις σε 300-400 λέξεις την προσωπική σου γνώμη σχετικά με το αν η ευγένεια είναι έμφυτη ή επίκτητη ιδιότητα. Για την οργάνωση του κειμένου σου μπορείς να αξιοποιήσεις στοιχεία από τα κείμενα αναφοράς.

4. Ο αριθμός των κειμένων που θα διδαχθούν στη Νεοελληνική Γλώσσα στη διάρκεια της σχολικής χρονιάς, κατά τη διδασκαλία στην τάξη, και θα γίνουν αντικείμενο επεξεργασίας με

δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής λόγου να είναι τουλάχιστον 15. Τα κείμενα που επιλέγουν οι εκπαιδευτικοί πρέπει να καλύπτουν όλους τους θεματικούς άξονες και να ανήκουν σε ποικίλα είδη.

5. Στο «βιβλίο ύλης» οι εκπαιδευτικοί να γράφουν α) την ταυτότητα του κειμένου που επιλέγουν για επεξεργασία: τίτλος κειμένου, συγγραφέας, προέλευση κειμένου (π.χ σχολικό εγχειρίδιο, φάκελος υλικού, άλλο...) κειμενικό είδος (π.χ. άρθρο, δοκίμιο κ.λπ.) και β) τις δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής λόγου που συνοδεύουν την επεξεργασία του κειμένου.

6. Για την παρακολούθηση της πορείας της διδασκαλίας στα «Πανελλαδικώς εξεταζόμενα μαθήματα», στις συγκεκριμένες φόρμες, οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να καταγράφουν τον αριθμό των κειμένων των οποίων έχουν ολοκληρώσει την επεξεργασία.

B. Για τη Λογοτεχνία (Ως προς το ερμηνευτικό σχόλιο)

1. Σύνδεση ερμηνευτικού σχολίου με ερμηνευτικό διάλογο. (Βλ. Π.Σ.)

Προτεινόμενη διδακτική μεθοδολογία (σύμφωνα με το Π.Σ.) για την προσέγγιση των λογοτεχνικών κειμένων είναι ο «ερμηνευτικός διάλογος»: «Ο ερμηνευτικός διάλογος είναι μια διαδικασία ελεύθερης και μαζί τιθασευμένης από τους κειμενικούς δείκτες διασταύρωσης των φωνών των μαθητών/-τριών πάνω στο κείμενο[...] Βασικές παράμετροι του ερμηνευτικού διαλόγου είναι: i) η απόδοση νοήματος στα κείμενα και η ανάδυση ερωτημάτων ή θεμάτων για συζήτηση ii) η κατάθεση ποικίλων υποθέσεων για το νόημα και τα ερωτήματα/θέματα που αναδείχθηκαν, υποθέσεων που προκύπτουν από τους μηχανισμούς [κειμενικούς δείκτες] του κειμένου» (για τα βασικά σημεία-βήματα της διαλογικής διαδικασίας στην τάξη βλ. αναλυτικά στο Π.Σ.).

Οι μαθητές/-ήτριες μέσω του ερμηνευτικού διαλόγου τοποθετούνται στο ερώτημα/ θέμα, καθώς στρέφονται στο κείμενο, για να στηρίξουν τις ανταποκρίσεις, τις υποθέσεις και τις απόψεις τους. Το «ερμηνευτικό σχόλιο» αποτελεί ατομική εργασία, την οποία αναλαμβάνουν οι μαθητές/-ήτριες στο τέλος της διδασκαλίας κάθε κειμένου, με σκοπό να ανασυνθέσουν στοιχεία του ερμηνευτικού διαλόγου που προηγήθηκε, στην προοπτική που υπαγορεύει η προσωπική τους προσληπτική κλίση, η δική τους εμπειρία του κειμένου και της αναγνωστικής διαδικασίας, και η τελική άποψη που διαμόρφωσαν οι ίδιοι/-ες.

2. Σύμφωνα με το **ΦΕΚ4441/3.12.2019** οι μαθητές/-ήτριες ερμηνεύουν το λογοτεχνικό κείμενο ανιχνεύοντας το ερώτημα/ θέμα, αφού λάβουν υπόψη τους κειμενικούς δείκτες ή και το συγκεκριμένο. Ειδικότερα:

- Οι εκπαιδευτικοί κατά τη διδακτική πράξη καλούνται να δίνουν βαρύτητα στο κείμενο και στον τρόπο πρόσληψής του από τους/τις μαθητές/-ήτριες, χωρίς να επιμένουν σε «περικειμενικό υλικό».
- Η λογική της παραδοσιακής φιλολογικής ανάλυσης, η οποία έδινε έμφαση στον/στην συγγραφέα και την ιστορική περίοδο και όχι στο κείμενο ή στον αποδέκτη του, δεν έχει θέση στην προσέγγιση των κειμένων.
- Στο τέλος της διαδικασίας της ερμηνείας του λογοτεχνικού κειμένου οι μαθητές/-ήτριες διατυπώνουν ερμηνευτικό σχόλιο. Το «ερμηνευτικό σχόλιο» αποτελεί προσωπική εργασία, την οποία αναλαμβάνουν οι μαθητές/-ήτριες με σκοπό να ανασυνθέσουν στοιχεία από τη διδασκαλία ή την ανάγνωση που προηγήθηκε.

- Ενδιαφέρει και αξιολογείται η προσωπική τους ανταπόκριση στο κείμενο.

Σχετικά με την παραγωγή «ερμηνευτικού σχολίου» σε γραπτές εξετάσεις:

Το «ερμηνευτικό σχόλιο» στις γραπτές εξετάσεις αποτελεί σχόλιο, περιορισμένης έκτασης (π.χ. 100-150 λέξεις ή 150-200 λέξεις), που περιλαμβάνει την ανάπτυξη αφενός του βασικού, για τους/τις μαθητές/-ήτριες, ερωτήματος/θέματος του κειμένου και αφετέρου της ανταπόκρισής τους σε αυτό. Στο ερμηνευτικό σχόλιο, ο/η μαθητής/-ήτρια δεν περιορίζεται στο «τι λέει το κείμενο» αλλά επεκτείνεται στο «τι σημαίνει για τον/την ίδιον/-α». Στην εκφώνηση του ερωτήματος είτε γίνεται αναφορά σε κειμενικούς δείκτες είτε όχι, οι μαθητές/-ήτριες, κατά τη διδασκαλία, ασκούνται συστηματικά, για να είναι σε θέση να τεκμηριώνουν την ερμηνεία τους με στοιχεία του κειμένου. Επομένως, το ερώτημα «πώς το λέει» το κείμενο δεν μπορεί να αγνοείται.

Ενδεικτική πορεία για τη συγγραφή του ερμηνευτικού σχολίου είναι, μετά την ανάγνωση του κειμένου και πριν ξεκινήσει να γράψει το «σχολίο» του/της, ο/η μαθητής/-ήτρια να εντοπίσει ποιο είναι, κατά τη γνώμη του/της, το θέμα του κειμένου. Να καταγράψει στη συνέχεια το ερώτημα ή τα ερωτήματα που απορρέει/-ουν από τον τρόπο που χειρίζεται ο/η συγγραφέας το θέμα του/της. Τέλος, ο/η μαθητής/-ήτρια να αξιολογήσει ποιο από τα ερωτήματα παρουσιάζει μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τον ίδιο/-α και σε αυτό να στηρίξει το ερμηνευτικό του/της σχόλιο. Στη συνέχεια, κατά τη συγγραφή του σχολίου οι μαθητές και οι μαθήτριες οφείλουν να τεκμηριώσουν με αναφορές στο κείμενο ή σε συγκεκριμένους κειμενικούς δείκτες τις απαντήσεις τους.

3. Αξιολόγηση του ερμηνευτικού σχολίου

Κατά την αξιολόγηση του ερμηνευτικού σχολίου λαμβάνονται υπόψη η ποιότητα της διατύπωσης του βασικού θέματος/ερωτήματος από τον/την μαθητή/-ήτρια, η υποστήριξη με στοιχεία του κειμένου και η οργάνωση και γλώσσα που χρησιμοποιείται.

α. Σχετικά με την κατανόηση και την ερμηνεία του λογοτεχνικού κειμένου αξιολογείται: η σαφήνεια της διατύπωσης του ερωτήματος/θέματος, το οποίο σχετίζεται με τον βαθμό κατανόησης των ιδεών και του συναισθηματικού κλίματος του κειμένου και η αναγνωστική ανταπόκριση των μαθητών και μαθητριών στο ερώτημα/θέμα με την επαρκή τεκμηρίωση/υποστήριξη της απάντησης με αναφορές-παραπομπές στο κείμενο.

β. Σχετικά με τους κειμενικούς δείκτες: Οι κειμενικοί δείκτες δε διδάσκονται αυτοτελώς, ενδιαφέρουν μόνο στον βαθμό που βοηθούν να αποδοθεί νόημα στο κείμενο. Οι αναφορές στο κείμενο ή σε συγκεκριμένους κειμενικούς δείκτες αξιολογούνται στον βαθμό που υποστηρίζουν επιτυχώς την ερμηνευτική προσέγγιση του μαθητή ή της μαθήτριας.

γ. Σχετικά με την οργάνωση και τη γλωσσική έκφραση του ερμηνευτικού σχολίου αξιολογείται: η αλληλουχία και η συνοχή του ερμηνευτικού σχολίου ως παραγόμενου κειμένου, η χρήση του κατάλληλου λεξιλογίου και η επίπτωση τυχόν γραμματικοσυντακτικών λαθών στην ερμηνευτική εκδοχή του μαθητή/της μαθήτριας.

δ. Επιδιώκεται το ερμηνευτικό σχόλιο να αξιολογείται συνολικά ως προς τα παραπάνω κριτήρια και να είναι εμφανής σ' αυτό η κατανόηση/ερμηνεία του λογοτεχνικού κειμένου, καθώς και η τεκμηριωμένη ανταπόκριση του/της μαθητή/-ήτριας απέναντι στο ερώτημα/θέμα που διατυπώνει.

4. Οι διατυπώσεις του ερωτήματος μπορεί ενδεικτικά να είναι:

- Να σχολιάσεις εκείνο το θέμα, από όσα θέτει το κείμενο, που κρίνεις πιο σημαντικό. Τεκμηρίωσε τη θέση σου.
- Να διατυπώσετε το ερμηνευτικό σας σχόλιο για το ποίημα/αφήγημα κ.λπ.
- Ποιο είναι το ερώτημα που, κατά τη γνώμη σας, θέτει το κείμενο “mal du depart” του Νίκου Καββαδία; Ποια είναι η απάντηση του ποιητικού υποκειμένου σ’ αυτό; Ποια είναι η δική σας απάντηση;
- «Θεσσαλονίκη, Μέρες του 1969 μ. Χ.»: Ποιο είναι το ερώτημα που προκύπτει, κατά τη γνώμη σας, από τους στίχους 15 και 17 του ποιήματος; Αυτό το θέμα τι σημαίνει για εσάς;
- «Ένα παιδί μετράει τα άστρα»: Να παρουσιάσεις τη συναισθηματική κατάσταση του δασκάλου, όπως αυτή εμφανίζεται στο απόσπασμα. Εννοείται ότι η γνώμη σου είναι ανάγκη να στηριχθεί σε δείκτες του κειμένου.

Το λογοτεχνικό κείμενο μπορεί να συνοδεύεται από εισαγωγικό σημείωμα, στο οποίο θα αναφέρονται πληροφορίες (χωρίς ερμηνευτικά σχόλια) που κρίνονται απαραίτητες για την κατανόησή του. Επίσης, μπορεί να δίνεται με τη μορφή υποσημείωσης η σημασία μιας λέξης που δεν είναι γνωστή.

5. Τα κείμενα που θα διδαχθούν στη Λογοτεχνία στη διάρκεια της σχολικής χρονιάς, κατά τη διδασκαλία στην τάξη, και θα γίνονται αντικείμενο ερμηνευτικής προσέγγισης θα πρέπει να επιλέγονται από ποικίλες κατηγορίες και να είναι τουλάχιστον 15.

6. Στο «βιβλίο ύλης» οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να γράφουν την ταυτότητα του κειμένου που επιλέγουν για επεξεργασία: Τίτλος κειμένου, Συγγραφέας, Προέλευση κειμένου (π.χ. σχολικό εγχειρίδιο, φάκελος υλικού, άλλο...), Κειμενικό είδος (π.χ. ποίημα, διήγημα κ.λπ.) Για την παρακολούθηση της πορείας της διδασκαλίας στα «Πανελλαδικώς εξεταζόμενα μαθήματα» στις αντίστοιχες φόρμες οι εκπαιδευτικοί να καταγράφουν τον αριθμό των κειμένων των οποίων έχουν ολοκληρώσει την ερμηνευτική προσέγγιση. Παράλληλα, να σημειώνουν για κάθε κείμενο τον τίτλο και τον συγγραφέα.

Οι διδάσκοντες/-ουσες να ενημερωθούν ενυπόγραφα.